

HISTORIE

Ústavu geoniky AV ČR, v. v. i.

Vážné problémy související s nárůstem těžby, kterou provázal urychlený postup do větších hloubek, složitější důlně-geologické a technické podmínky (zvýšené teploty, podstatně větší výskyt metanu, zvýšené projevy horských tlaků, násobně zvýšené nebezpečí důlních průtrží uhlí, plynu či hornin a důlních otřesů), jejichž zvládnutí přesáhlo možnosti provozních pracovníků, kteří výrobu zajišťovali a řídili, vedly ke zřízení **Hornického ústavu Československé akademie věd** (HoÚ ČSAV Praha, 1. ledna 1958). HoÚ sestával z několika oddělení původně působících v Státním ústavu paliv (úpravnictví, chemie kaustobiolitů, briketování, analytická chemie) a nově vzniklých oddělení geomechaniky, důlního větrání, hydrauliky podzemních vod a radioizotopů. Řešil jednotlivé aktuální problémy v oblasti geověd a chemie dobývaných surovin (zejména uhlí) multidisciplinárním přístupem a syntézou výsledků. Zaslouhou ústavu se poprvé v tehdejší Československu rozvinuly báňské vědy na světovou úroveň (k výrazným osobnostem té doby patřil např. František Špetl, mezinárodně uznávaný odborník v oboru úpravnictví).

V 70. letech 20. století prošel Hornický ústav zásadními organizačními změnami. V souvislosti s velkými důlními neštěstími v Ostravsko-karvinském revíru, významem a potřebami báňského průmyslu bylo k 1. lednu 1978 vytvořeno detašované pracoviště HoÚ v Ostravě, které bylo k 1. lednu 1979 povýšeno na **pobočku HoÚ** v podobě oddělení geomechaniky karbonského pohoří pod vedením Lubomíra Šišky, děkana Hornicko-geologické fakulty Vysoké školy báňské v Ostravě. V roce 1979 byl Hornický ústav ČSAV v Praze přejmenován na Ústav geologie a geotechniky ČSAV (ÚGG) a do jeho organizační struktury byl včleněn Geologický ústav ČSAV. Z pobočky HoÚ v Ostravě se stal sektor hornictví ÚGG (budoucí samostatný Hornický ústav ČSAV Ostrava), který měl za úkol vytvářet teoretické základy pro řešení problémů hlubinného dobývání uhlí, zvláště geomechanických podmínek těžby v hloubkách přes 1000 m, dobývání slojí ohrožených horskými otřesy, větrání hlubokých dolů a ergonomie.

Počátky zřizování pracovišť ústavu bylo náročné a složité. Bylo třeba vytvořit kvalifikovaný kolektiv k zvládnutí organizačních úkolů a k zahájení badatelské činnosti a získat vhodné prostory nezbytné jak pro tvůrčí, tak i organizátorskou činnost rodícího se týmu. První zakládající zaměstnanci nově zřízeného pracoviště se nejdříve usídlili ve dvou pracovnách HGF VŠB na Michálkovické ulici ve Slezské Ostravě. Vzhledem k tomu, že VŠB Ostrava byla v této době již přestěhována do nových objektů v Porubě, podařilo se získat ve velmi krátké době pro potřebu pobočky k prvotnímu rozvoji dvě budovy HGF VŠB ve Slezské Ostravě na Hladnovské č. 7-9. Tyto objekty původně užívaly katedry mineralogie, petrografie a geochemie a petrografie uhlí a ložisek užitkových surovin. Po urychleném zpracování projektu v Báňských projektech Ostrava, pobočka Valašské Meziříčí, se přistoupilo k rekonstrukci budovy. Pracovníci HoÚ se nejprve přestěhovali do staré neadaptované budovy č. 7, zatímco zaměstnanci Báňských staveb Ostrava se ujali adaptace – nejprve budovy Hladnovská č. 9 a poté č. 7 a nakonec obou poslucháren na laboratoře pro těžkou techniku. Adaptační práce byly ukončeny v roce 1982.

Rozhodnutím prezidia ČSAV z 20. dubna 1982 byl z ostravského pracoviště ÚGG k **1. červenci 1982** vytvořen samostatný **Hornický ústav ČSAV, Ostrava (HoÚ)**. HoÚ měl tři výzkumná oddělení: pro hornickou geomechaniku, pro hornickou aerologii a geofyziku a oddělení speciálních metod měření a na konci roku 1982 měl již 59 zaměstnanců. Řízením HoÚ byl pověřen dosavadní vedoucí ostravského oddělení ÚGG Lubomír Šiška.

Historický obrázek původní budovy hornického ústavu ČSAV a nynějšího Ústavu geoniky AV ČR, v. v. i., který v té době (1978) sídlil ve Slezské Ostravě na Hladnovské ulici (na Hladnově). Autorem skici je tehdejší pracovník pan Břetislav Závada.

HoÚ byl původně koncipován pro řešení báňských problémů zejména v hlubinném dobývání ložisek v tehdejší Československu, pro což byla poloha Ostravy – zhruba uprostřed republiky – výhodná. Důležitým faktorem pro jeho budování však byla také přítomnost největšího hornického učení u nás – Vysoké školy báňské. Blízkost obou pracovišť – školy a výzkumu – umožňovala prolínání vědecké práce i pedagogického procesu k vzájemnému prospěchu, zrychlení převodu nových poznatků do výuky a umožnění mladým lidem – studentům – kontakt s vědeckým pracovištěm, na nějž se později, v praxi, mohou se svými problémy obracet.

Již v předstihu byla připravována výstavba nového pracoviště HoÚ ČSAV v Ostravě-Porubě. Projekt zpracoval STAVOPROJEKT Ostrava, investorem se stalo Ředitelství výstavby pracovišť ČSAV a realizace výstavby byla zadána n.p. Bytostav Ostrava. Investiční záměr byl vydán v září 1978, výstavba byla zahájena v březnu 1983 a ukončena v červnu 1986. V září 1987 se téměř celé osazenstvo přestěhovalo z Ostravy-Hladnova

do Poruby. Oficiálně byl ústav předán k užívání dne 9. října 1987 tehdejším předsedou ČSAV akademikem Josefem Římanem.

V roce 1990 byla v nových podmínkách zahájena systematická transformace celé Akademie věd i jejich pracovišť. V té době byla vytvořena nová koncepce ústavu, jejíž základní myšlenka spočívala v podstatném, ale přirozeném rozšíření zaměření výzkumné činnosti. To znamená, že zaměření ústavu bylo orientováno nejen na dobývání surovin, ale i na mnoho dalších možností využití zemské kůry, tedy oblasti podzemního stavitelství, podzemního ukládání odpadních materiálů, nových geotechnologií souvisejících s ukládáním energie a podobně. K tomu byl přiřazen i výzkum geoenvironmentálních dopadů lidské činnosti.

V průběhu transformace byla také k ústavu přiřazena pobočka v Brně se zaměřením na environmentální geografii. Transformace ústavu byla zdůrazněna novým názvem a od 1. dubna 1993 byl Hornický ústav přejmenován na **Ústav geoniky AV ČR**.

1. ledna 2007 se právní forma Ústavu geoniky AV ČR změnila ze státní příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci – **Ústav geoniky AV ČR, v. v. i.**

Zdroje:

- Petr Konečný: Hornický ústav ČSAV Ostrava 1990. Ostravské tiskárny s.p., Karviná, 1990.
- Věra Dvořáčková, Vlasta Mádlová, Jiří Šoukal a kol.: Věda pod Rokoskou. Dějiny Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR a jeho předchůdců. Masarykův ústav a Archiv AV ČR a Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR. 2018. ISBN 978-80-87782-88-0 (MÚA), 978-80-907299-0-2 (ÚSMH).
- Historie Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR, v. v. i., online <https://www.irsm.cas.cz>

ŘEDITELÉ

prof. Ing. Lubomír Šiška, DrSc., člen korespondent ČSAV	1982 - 1988
doc. Ing. Petr Konečný, CSc.	1989 - 1998
doc. Ing. Richard Šňupárek, CSc.	1998 – 2007
prof. RNDr. Radim Blaheta, CSc.	2007 – 2017
Ing. Josef Foldyna, CSc.	2017 – dosud